

Lasten Ystävien Liiton
Lahjakirja

ANNETTU _____

Anna Maria Salminen

MAANPAKOLAISENA

 USKONSA TÄHDEN.

Kertomus

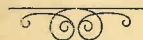
Evangelisten Salzburgilaisten vainoista ja kärsimyksistä.

Kirjoitti

Albert Landenberger.

Suomensi

Victor Laine.

Sortavalassa,

Karjalan kirjakauppa- ja kustannusliike.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Jumalanpalvelus metsässä.

Salzburgin arkkhiippakunnan eteläosassa Tirolin rajaa vasten on korkeiden vuorien ympäröimä Teffereggerin laakso*). Tämän ihanan laakson pohjoispuolella kohoavat mahtavat lumipeitteiset vuorenkukkulat Gross-Venediger ja Gross-Glockner. — Oli vuosi 1683. Eräänä varhaisena sunnuntaiaamuna keskikesällä nähtiin yksityisten maalaisten vaimoineen ja lapsineen kauniissa pukimissa: miehillä ruskea nahkatakki ja punainen alusmekko, kirjailtu vyö vyötäisillä, mustat lyhyet nahkahousut ja valkeat sukat, naisilla mustat samettiliivit ja sininen esiliina, — joka taholta rientävän hiljaisuudessa, melkein päsalaperäisesti Sankt Veit nimistä kylää kohden. Joukossa oli lukuisasti myöskin vuorityömiehiä, joita asui laaksossa seudun kulta- hopea- ja vas- kirikkauuden tähden, ansaiten siellä hyviä tuloja. He eivät kuitenkaan menneet S:t Veitin kylään, vaan kiersivät sitä varovasti, suunnaten kulkunsa läheiseen metsään, jossa asettuivat viimein kal- lioiden ja tiheän metsikön sulkemaan ja ciksi helposti vartioitavaan avonaiseen paikkaan.

*) Teffereggerin (=Defereggerin) laakso kuuluu nyt Tiroliin.

Siellä saattoivat kokoontuneet myöskin istua hajallaan olevilla kallionkappaleilla. Useampia satoja oli jo saapunut. Kaikki tervehtivät toisiaan mitä sydämellisimmin, kuten vanhat, uskolliset ystävät; erityisellä sydämellisyydellä tervehtivät toisiaan ne, jotka olivat tulleet kokoukseen kaukaa yli vuorien. Useimmilla oli mukanaan pieni Raamattu, Habermann'in rukouskirja, Joh. Arndt'in Paratiisin yrittäjä tai Lutherin Huonepostilla. Olipa moni kätkenyt hartauskirjansa maahan tai onttoon puuhun kokouspaikan läheisyyteen ja otti sen taas esiin, katsellen ihastuksella salassa ollutta aarrettaan. Äkkiä syntyi hiljaisuus, ja kaikki laskeutuivat maahan. Silloin muuan roteva, vuorimiehen puvussa oleva mies kehoitti läsnäolevia rukoilemaan ja veisaamaan ja piti samalla itse sydämen syvyydestä lähtevän ja sydämiin käyvän rukouksen, jossa hän kiitti taivaallista Isää evankeliumin kalliin valon lahjoittamisesta heille keskellä paavilaisuuden pimeyttä. Sen jälkeen hän rukoili lohdutusta ja vahvistusta kaikille niille, jotka taivaallista Isää ja Hänen poikaansa Jeesusta Kristusta alituisessa hengenvaarassa salaisesti palvelevat, ja pyysi yhdessä veisaamaan virren „Jumala ompe linnamme“. Juhlalliselta kuului tämä majesteettillinen virsi metsän hiljaisuudessa. Lauettuansa sijoittuivat kaikki istumaan, ja sama vuorimies, jonka katsanto oli vilpítőn ja rohkea, silmät lempeät, mutta tuliset, nousi kallionkappaleesta muodostuneelle kunnalle ja puhui: „Rakkaat uskontoverit Jeesuksessa Kristuksessa! Lausun teidät kaikki sydämellisesti tervetulleiksi, jotka tänään, osaksi kau-

kaakin, olette tänne saapuneet kerran taas Jumalan puhdasta, kallista sanaa, semmoisena kuin sen Luther jälleen meille toimitti, oikeana sielun lääkkeenä kuulemaan ja sydämiimme kätkemään. Vihollistemme voiman ja raivon tähden täytyy meidän, kuten muinoin profetta Eliaan Isebelin vihaa, paeta rotkoihin Herraa palvelemaan ja toinen toistamme lohduttamaan. Ulkonaisesti täytyy meidän kyllä vielä kuulua paavin kirkkoon, mutta sydämissämme säilytämme kalliin evankeliumin ja Lutherin opin, jolle pysymme uskollisina elämässä ja kuolemassa. Me emme saa palvella Kristusta ruusutarhassa, vaan meidän täytyy tarvittaessa kärsiä häpeää ja vainoaikin; ja näyttääpä minusta, kuin uusi vallitsijamme, arkkipiispa Maksimilian Gandolf, aikosi saattaa meille taas vaikeita aikoja. Mutta suuri Jumala, joka pelasti Joosepin vankeudesta, Danielin jalopeurain luolasta ja kolme nuorta miestä tulisesta pätsistä, on auttava meitä, niin kuin rakkaita esi-isiämmekin, jotka saivat kantaa Kristuksen ristiä. —

Nyt tahdomme Herran pyhällä Ehtoollisella, hänen oman asetuksensa mukaan, vahvistaa itseämme ja sitä keskenämme jakaa, koska joukossamme ei ole yhtään evankeliumin saarnaajaa.“ — Kaikki polvistuivat, ja lästen katsellessa nauttivat aikuiset Herran ruumista ja verta.

Vuorimies, joka puhui kokoontuneelle joukolle, oli Jooseppi Schaitberger, lähellä Halleinin kaupunkia sijaitsevasta Dürnbergistä. Hän oli syntynyt 19 p. maalisk. 1658. Vanhemmat opettivat hänelle jo varhain Jumalan sanaa, ja vel-

jensä, Andreas, joka oli koulunopettajana Dürnbergissä, opetti häntä lukemaan ja kirjoittamaan. Nuoruudesta saakka oli hänen suurimpana huolenaan saavuttaa uskonpuhdistajain kirjoituksesta yhä täydellisempää kristillistä tietoa ja uskonlujuuutta, sekä sitten vuorimiehenä täyttää tehtävänsä kristitylle soveliaalla tavalla: uskollisesti ja ahkerasti.

Kokoontuneet olivat tuskin nauttineet p. Ehtoollisen ja aikoivat juuri erota toisistaan, kun vahti, joka oli asetettu vähän matkan päähän jumalanpalveluksen suojaksi, syöksyi esiin ja sanoi nähneensä kaksi epäiltävää henkilöä, jotka pensaikossa kätkeytyneinä olivat kuunnelleet jumalanpalvelusta ja sitte kiiruhtaen rientäneet pois. „Jollei silmäni pettäneet“, jatkoi vartija, niin he olivat Salzburgin jesuiittakoulussa kasvatettuja vakoilijoita Teffereggerin laaksosta. He ovat varmaan saaneet joltakulta kavaltajalta tiedon kokouksestamme, ja heidän on onnistunut tietämättämme kuunnella sitä“. Schaitberger neuvotteli kokouksen vanhimpain kanssa, mitä olisi tehtävä. Koska he eivät voineet kuulustella petturia eikä myöskään seurata pakenevia vakoojia, niin he päättivät odottaa ja Jumalan apuun luottaen kärsiä vainoakin sekä siten esivallankin edessä vapaasti ja julkisesti tunnustaa Kristuksen nimeä. Sitte he erosivat rukoillen ja heltyen kyöneleihin. Hartauskirjat, mikäli niitä vainoojien huomiota herättämättä ei voitu ottaa mukaan, kätkettiin huolellisesti jälleen. Schaitberger palasi vaimonsa ja kahden tyttärensä kanssa kotiinsa Teffereggerin laaksoon.

TOINEN LUKU.

Vangitseminen.

Kaksi päivää edelläkerrotun jälkeen ajoi kaksi mustaan kaapuun puettua ratsastajaa kiireesti piispan asunnon portille Salzburgin kaupungissa. Hevoset näyttivät kovasta ratsastuksesta vuorisolien yli väsyneiltä, mutta ajajat niitä yhä vielä kannuksillaan jouduttivat. He kolkuttivat palatsin portille, ovi aukeni, ja viekkaannäköinen jesuiitta, isä Feliks, pisti päänsä ulos. „Kiitetty olkoon Jeesus Kristus!“ huudahti tämä, „että te, nuoret ystäväni, niin pian palasitte ja tuotte, kuten katseistanne huomaan, tärkeitä tietoja. Rientäkää sisään, ravitkaa itseänne virkistyäkseen ja kertokaa minulle sitte retkenne tulokset.“

Tulijat tekivät pyynnön mukaan ja antoivat sen jälkeen esimiehelleen seuraavat tiedot: „Teidän armonne lähetti meidät neljä päivää takaperin Teffereggerin laaksoon vakoilemaan lutherilaisia kerettiläisiä (vääräuskoisia). Tehtävämme olemme toimittaneet kaikkea varovaisuutta noudattaen. Ensiksi onnistui meidän riistää eräältä lähettiläältä kirje, jonka vuorimies Jooseppi Schaitberger oli kirjoittanut Ruprecht Vinterille Moosiin. Kirjeestä näimme, että kaikki evankeliumin totuuden tunnustajat aikoivat taas sunnuntaina varhain kokoontua metsäkentälle St Veitin lähellä. Siksi asetuiimme jo kello 3 aamulla sopivaan paikkaan mainitun aukon läheisyyteen. Kaikeksi onneksi ei vartija huomannut meitä.“

nut meitä lymypaikassamme. Sieltä tarkkasimme, että kokoontuneet, joita näytti olleen 300—400 henkeä, rukoilivat, lauloivat kerettiläisiä virsiä, vieläpä jakoivat pyhää Ehtoollistakin molemmissa muodoissa (sekä leipää että viiniä)*). Tämän jälkeen poistuimme kätköistämme, pääsimme onnellisesti alas laaksoon ja ratsastimme tänne niin nopeasti kuin voimme, antaaksemme Teille, kunnianarvoinen isä, tarkan selvityksen havainnoistamme.“ — „Kiitoksia teille, rakkaat ystäväni,“ sanoi jesuiitta. „Minä lähden heti armollisen herramme puheille ja ilmoitan hänelle nämä tärkeät tiedot, jotta hän kohta voimakkaalla iskulla musertaisi tuon kerettiläisyyden kyykäärmeen.“

Arkkipiispa Gandolf itse oli jesuiittain kasvattama ja erityisestä suosiosta tätä munkkikuntaa kohtaan hän perusti heitä varten koulun pääkaupunkiinsa Salzburgiin. Hän oli näöltään aina synkän totinen, jonka tähden hänen alamaisensa enemmän pelkäsivät kuin rakastivat häntä. Arkkipiispa oleskeli tavallisesti lujasti varustetussa linnassaan, josta oli ihana ja suuremoinen näköala yli kaupungin ja Salzburgin alpeille. Hän astuskeli juuri runsaasti kaikenlaisilla taideteoksilla kaunistellussa linnakama-

*) Katolilaiset opettavat, että leipä ja viini p. Ehtoollisessa papin siunatessa *muuttuvat* Kristuksen ruumiiksi ja vereksi. Siksi ruvettiin jakamaan ehtoollisvieraille ainoastaan leipää (Kr. ruumista), koska Kristuksen verta pidettiin liian kalliina. Tämän ohella selitettiin että leivässäkin on muka verta. Uskonpuhdistajat poistivat tällöisen väärinkäytöksen, kuten vakolijain kertomuksestakin selviää.

Suom. muist.

rissaan edestakaisin. Loistavat öljymaalaukset koristivat seinää. Mietteissään pysähtyi hän seisomaan erään taulun eteen, joka kuvasi hänen pahamaineista edeltäjänsä, ruhtinaspiispaa ja kardinaalia Matteus Langia 16 vuosisadalta. Tämä sotainen kirkkoruhtinas oli kuvattu korkealla ratsun selässä, kirjavassa asetakissa ja loistavassa haarniskassa, johtaen muutamia sotaväkensä osastoja linnaansa. Hänen, tuon muuten niin iloisen maailmanmiehen, käskävät ja ylpeät piirteet todistivat erehtymättömästi sitä armotonta kovuutta, millä hän kerran ensimmäisen evankelisen liikkeen maassaan väkivaltaisesti tukahutti ja monen evankelisen marttyrin veren vuodatti. Vastapäätä häntä oli kuva Paris Hadrianuksesta, joka lempeänä ja rauhallisena, ystävällisen hyväntahtoisesti katseli alas seinältä. Tämä ruhtinaspiispa oli ollut ainoa, jonka aikana, vieläpä keskellä 30-vuotisen sodan pauhuja ja hätää, kansa sai nauttia pitkää uskonnollista ja yhteiskunnallista rauhaa, josta taas oli seurannut yleinen tyytyväisyys ja hyvinvointi. Hän oli kuollut 30 vuotta sitten, ja hänen muistonsa säilyi vielä kauvan alamaistensa kiitollisissa mielissä. Mutta arkkipiispa Gandolf, katsellessaan hänen kuvaansa, huudahti: „Sinua minä vihaan, sinä et ole minun miehiäni! Sinä juuri olet laimealla hallituksellasi päästänyt kerettiläisyyden myrkyn leviämään, joka nyt uudestaan hävittävän ruton tavalla häiritsee maani rauhaa. Mieluummin minä otan soitaisen Matteus Langin hallitukseni esikuvaksi ja käännytän tai hävitän kaikki, jotka vastustavat ainoata autuaaksi tekevää kirkkoa.“ — Hän soitti.

Kun kamaripalvelija tuli, kysyi hän, eikö isä Feliks jo ole pyytänyt päästä hänen puheilleen ja kun palvelija myönsi, käski piispa hänen heti tulla sisään. „Me olemme heidät viimeinkin löytäneet,“ kiirehti isä riemuiten ilmoittamaan, kun oli ensin tehnyt ruhtinaspiispan edessä syvän kumarruksen. „Nyt on heidän ulkokuultaisuutensa tullut julkisuuteen. Ulkonaisesti ovat nuo kerettiläiset vielä uskotelleet kuuluvansa katoliseen kirkkoon, mutta se on ollut, pappien ilmoituksen mukaan, paljasta teeskentelyä. Jo kauvan on kuulunut huhuja, että he kotonaan harjoittavat epäjumalan palvelusta, säilyttelevät kerettiläisiä kirjojaan maassa, lattian alla, kellarissa, ullakoilla, heinien ja olkien seassa, salaisissa seinäkaapeissa ja niistä opettavat lapsiaan. Ovatpa he menneet julkeudessa niinkin pitkälle, että ovat satamääriin nousevana joukkona äskettäin pitäneet rikollista jumalanpalvelustaan Teffereggerin laaksossa. Juuri palasivat molemmat lähettiläini, jotka sen ovat omilla silmillään nähneet ja korvillaan kuulleet; ja tässä on kirje, jonka muuan Schaitberger, noiden kapinoitsijain päämies, on kirjoittanut liittolaisilleen Moosiin. Nyt on meillä siis, Teidän püspallinen armonne ja ruhtinaallinen korkeutenne, todistukset käsissä ja voimme antaa kuulustella edelleen, josko muissa paikoissa, esim. Radstadt'issa, St Johannisissa, Gasteinissa ja kaikkialla, missä he ennenkin ovat moista vallattomuutta harjoittaneet, löytyisi noita harhauskoisia. Hehän ovat kiintyneet toisiinsa kuin takkaiset, ja niin saamme kenties heidät kaikki kiinni ykt'aikaa.“ —

Jesuiitan sanat saivat ruhtinaspiispan vihasta hehkumaan, ja hän vannoi: „Niin totta kuin Jumala on, tahdon minä ne kerettiläisikiöt armotta ja sääliittä hävittää. Minä en lepää ennen kuin he ovat minun vallassani tahi pois maastani.“

Hän antoi tarpeelliset määräykset ja lähetti jo samana päivänä osaston rakuunoita Teffereggerin laaksoon. Nämä ratsastivat pikamarssissa ja saapuivat illalla seuraavana päivänä Schaitbergerin asunnolle; siinä he jakaantuivat, ja toinen osa lähti Ruprecht Vinterin kotia läheiseen Moosiin.

Schaitberger oli juuri vaimonsa ja kahden tyttärensä, Magdalenan ja Annan, kanssa illallisella, kun ovi äkkiä temmaistiin auki, ja rakuunat tunkeutuivat paljastetuin miekoin sisään. „Mitä te tahdotte?“ kysyi Schaitberger rohkeasti ja päättävästi; mutta hänen vaimonsa ja lapsensa säikähtivät kauheasti tuota peloittavaa yllätystä. — Joukon johtaja vastasi ärjyen:

„Teidät, lutherilainen koira, tahdomme ruhtinaspiispan nimessä vangita ja viedä heti hänen oikeuteensa vastaamaan. Laittakaa itsenne paikalla valmiiksi meitä seuraamaan!“ —

„Niinkuin Jumala tahtoo,“ sanoi Schaitberger. „Jumalan sanan tähden tahdon mielelläni kärsiä, kuten hän käskeeikin. Hän ei hylkää minua eikä omaisiani. — Pysykää lujina, rakas vaimoni, ja te, rakkaat lapseni. Sallikaa minun vielä kerran teitä syleillä. Jos Jumala niin tahtoo, saattaa hän minut jälleen luoksenne.“ Hän suuteli heitä kyyneliin heltautuneena. Sitte hän kätki nopeasti pienen raamatun taskuunsa, otti

hattunsa ja päällysvaatteensa ja antautui vartiainsa haltuun. Nämä sitoivat hänet, asettivat hevosen selkään ja kuljettivat yhdessä Ruprecht Vinterin kanssa ensin läheiseen Vindisch Mattreyn kaupunkiin oikeuden eteen ja sieltä yli vuorien Halleiniin, rääkäten lakkaamatta vankiparkoja.

KOLMAS LUKU.

Kristillinen tunnustaja.

Kun vangit saapuivat Halleinin kaupunkiin, missä Schaitbergerilla, joka oli viettänyt lapsuutensa päivät läheisessä Dürnbergissä, oli vuorityömiesten joukossa paljon ystäviä, levisi tieto hänen vangitsemisestaan nopeasti ympäri kaupunkia. Se herätti ystävissä, evankelismielisissä vuorimiehissä suurinta osanottoa. He kokoontuivat salaisimpaan vuorikaivoslokeroon maan alle ja neuvottelivat, mihin toimiin heidän olisi ryhdyttävä molempien vangittujen ystäväinsä vapauttamiseksi: pitäisikö heidät väkivallalla riistää kiduttajainsa käsistä, tai pyytää ruhtinaspiispalta heidän armahdustaan. Mutta kun he hyvin tiesivät semmoisten toimien olevan hyödyttömiä, jopa vaarallisiakin, jättivät he ne toistaiseksi ja odottivat tuskallisessa jännityksessä oikeudenkäynnin päätöstä.

Halleinissa panttiin vangit kahleisin sidotuina syvään vankikomeroon, missä heille annettiin ainoastaan leipää ja vettä niukasti. Kuten muinoin Paavali ja hänen ystävänsä Silas, makasivat he siellä kuin ryövärien luolassa, murehtimatta kuitenkaan tilaansa. Koska heidän onnistui viedä Raamattu mukaansa, ammensivat he siitä luottamusta Jumalaan ja rohkeutta otamaan vastaan tulevia ahdistuksen aikoja. — Kahden päivän perästä vietiin heidät vankihuoneesta oikeuteen, jossa istui tuomari, kaksi kirjuria ja kaksi kapusiinimunkkia. Tuomari lausui: „Jooseppi Schaitberger ja Ruprecht Vinter, te olette syytetyt salaisesta kerettiläisyydestä, luopumisesta kirkostamme ja lutherilaisten kirjojen käyttämisestä; edelleen siitä, että ette käy ripillä, ette rukoile pyhimyksiä, ettekä usko oppia kiirastulesta ja olette uppiniskaisia esivallallenne.“ — Syytetyt tunnustivat rehellisesti ja avoimesti uskovansa evankelista oppia, ja Schaitberger lisäsi: „Hyvät herrat, Jumalan suuresta armosta ovat jo vanhempani minua Raamatun mukaan opettaneet ja selvittäneet, että evankeliumin oppi on ainoa oikea ja totinen. Olemme selvästi huomanneet, että evankelinen katekismus on täydellisesti yhtäpitävä Jumalan sanan kanssa, mutta niin ei ole katolisen katekismuksen laita. Jo isillämme ja esi-isillämme on ollut Raamattuita ja muita hyviä evankelisia kirjoja, joista he ovat meitä yksinkertaisesti nuoruudestamme saakka opettaneet. Se on tapahtunut kaikessa hiljaisuudessa, ja niin olemme me sekä isämme aikoja sitte kuuluneet Kristuksen näkymättömään kirkkoon. Olemme ol-

leet kuin lampaat, joilla ei ole paimenta. Näin ollen seisomme nyt salaisina lutherilaisina tämän oikeuden edessä, sillä niinkuin nuo 70 Israelissa emme ole tahtoneet notkistaa polviamme epäjumalille. Ja kun emme kauvemmin voineet hyvällä omallatunnolla kantaa harhauskoisten kanssa vierasta iestä, niin emme viime aikoina enää ole käyneet katolisessa kirkossa, vaan olemme viettäneet salaa omaa jumalanpalvelustamme lukien, rukoillen ja veisaten, joko huoneissa tai metsässä, ja usein öiseen aikaan. — Näitä selvittäessäni seuraan Vapahtajan sanoja: Joka minut tunnustaa ihmisten edessä, hänet minä tunnustan taivaallisen isäni edessä.“ — Schaitbergerin puhuessa säteili hänen silmistään rehellen tunnustajan rohkeus ja sisällisen vakaumuksen varmuus. Samalla tavalla puhui myöskin hänen ystävänsä Ruprecht Vinter tuomarin suureksi hämmästykseksi ja harmiksi. Sen jälkeen väittelivät molemmat munkit heidän kanssaan katolisen kirkon tärkeimmistä opinkappaleista ja koettivat todistaa heidän olevan väärässä; se ei kuitenkaan onnistunut, koska vastustajat perustivat uskonsa pyhään Raamattuun. Taas pantiin heidät vankeuteen, ja kolmen päivän perästä vietiin pahantekijäin tavalla sidottuina Salzburgiin hovioikeuden tutkittavaksi. Siellä heitä kuulusteltiin uudestaan jesuiitta-isän Feliksin läsnäollessa kaikissa uskonopin kohdissa; ja kun he taas pelkäämättä tunnustivat uskonsa, pantiin heidät 50 päiväksi vankeuteen. Joka päivä kävi munkkeja vankein luona horjuttaakseen heitä uskostaan, mutta nämä vastustivat miehuullisesti kaikkia semmoisia yriytyksiä ja

todistivat uskonsa Jumalan sanalla niin selvästi, että munkit viimein luopuivat käännytysaikeistaan; vieläpä eräs heistä rupesi epäilemään katolista oppia ja kääntyi myöhemmin evankeliseen uskoon. — Molempia vankeja kohdeltiin niin huonosti, että he usein luulivat mahdottomaksi kestää sitä kauvemmin. Jalat turposivat ahtaissa kahleissa, ja nahka hankautui rikki; kaulassa oli rautainen rengas, ja kaiken lisäksi tuli kylmä, nälkä ja jano. Mutta he pysyivät kaikesta huolimatta lujina ja rukoilivat väsymättä taivaalliselta isältään voimaa kestäämään kilvoituksensa loppuun asti. Paljon rohkaisi ja lohdutti heitä myöskin ne kauniit laulut, jotka vankeuden aikana vuotivat Schaitbergerin hurskaasta sydämmestä ja joilla hän myöhemmin lohdutti ja virkisti uskontovereitaan. Yksi niistä kuuluu:

Kaikkineni, mit' on muni,
Sulle Jeesus antaan;
Kun sä sielun', ruumiini
Armoos' suljet kuoltua,
Peloita ei minua
Synti eikä helvetti.

Salli hetken joutua,
Jolloin luokses', Jumala,
Pääsen paratiisiin.
Tähteni ei valittaa
Saa, vaan kiittää Jumalaa
Riennumielin iloisin.

Hyväst', rakkaat omaisen,
Miksi mua itketten?

Rauhan täältä kohta saan,
 Vielä päivä muutama,
 Nukkumahan minua
 Lasketaan jo poveen maan.

Saavutan jo sataman,
 Kotipaikan autuaan
 Isän luona ylhäisen,
 Siellä tahdon Jeesusta
 Valon valtakunnassa
 Ylistää kanss' enkelten.

Niin lauloi Schaitberger vankeudessa silloin, kun hän luuli marttyyrikuoleman olevan lähellä. Viimein kuitenkin avattiin taas heidän vankihuoneensa ovi, ja he astuivat laihtuneina ja kuolonkalpeina päivän valoon. Heidän vartijansa sanoi heille melkein säälien: „Puhdistakaa vaatteenne tomusta ja vankihuoneen loasta ja virkistäkää itseänne tällä viinillä, jota olen teitä varten tuonut, sillä kahden tunnin kuluttua tulee teidän mennä ruhtinaspiispan puheille.“ Sillä aikaa kun he vartijansa kehoitusta noudattaen valmistelivat ja rukoilivat voimaa kestämään sitä, mikä heillä oli edessään, keskusteli ruhtinaspiispa jesuiitta Felixin kanssa. „Minkä neuvon Te minulle annatte, kunnianarvoinen isä,“ kysyi Maksimilian Gandolf, „mitä minun pitää näiden kerettiläisten kanssa tehdä ja miten saan tietää heidän liittolaistensa nimet? Vestfalin rauhanpäättös estää minua valitettavasti heitä teloittamasta, kuten mielelläni tekisin, ja he ansaitsisivat. Sentähden sanokaa minulle, miten voin ruhjoa tuon ilkeän sikiön, kerettiläi-

syiden, pään.“ — Isä Feliks hymyili kavalasti ja vastasi: „Armollinen herra, jos Te seuraatte minun neuvoani, niin pääsette heistä helposti irti. Vaatikaa ystävällisesti tätä heidän johtajaansa, Schaitbergeria, tekemään ja antamaan Teille kirjallinen esitys heidän uskostaan sekä kokoamaan siihen kaikkien samanmielisten allekirjoitukset, että muka voisitte tutkia heidän oppiaan ja siitä tarkemmin neuvotella. Jos he tekevät sen, — ja sitä ei tarvinne epäillä, koska he varmaan luulevat saavansa armon oikeuden sijasta, — niin he menevät satimeen. Silloin on Teidän käsissänne kirjallinen todistus heidän kerettiläisyydestään, silloin tiedätte noiden petturien nimet ja voitte menetellä heidän kanssaan, niinkuin ovat ansainneet. Tämä on ajatukseni ja neuvoni, armollisin herra ruhtinaspiispa.“

Kirkkoruhtinaan synkille kasvoille ilmestyi pahansuova hymy, ja hän sanoi: „Totisesti, neuvonne on sukkela ja hyvin ajateltu, hyvä isä. Minä hyväksyn sen ja rupean jo tänään seuraamaan sitä. — Mutta tuokaa ne pahantekijät viimeinkin tänne!“ — Isä Feliks kumarsi ja poistui. Pian sen jälkeen astuivat vangit sisään. Huolet ja pitkällisen vankeuden kovuus olivat painaneet syvät jäljet heidän vakaville kasvoilleen; kuitenkin oli heidän käytöksensä rohkea, heidän sanansa nöyrät, mutta varmat. Ruhtinaspiispa lausui kopeasti: „Te viettelette kansaani ja saatatte sen nurjamieliseksi ainoalle autuaaksi tekeväälle kirkollemme. Kuinka uskalatte semmoista tehdä? Ettekö ajattele, minkälaiseen rikokseen teette siten itsenne syyllisiksi ja

mikä suuri rangaistus siitä on säädetty?“ Siihen vastasi Schaitberger: „Armollisin ruhtinas ja herra! Pyydän anteeksi, että minä köyhä, yksinkertainen ja sivistymätön vuorimies uskaltaa vastata, kuten omatuntoni ja kallis Jumalan sana vaativat. Me emme harjoita mitään väkivaltaa emmekä vääryyttä; olemme myöskin Teidän armonne uskollisia alamaisia ja rukoilemme Teille kaikkea hyvää. Mutta meidän täytyy kalliissa uskon-asiassa, apostolien esimerkin mukaan, kuulla enemmän Jumalaa kuin ihmisiä. Siksi olemme kaikessa hiljaisuudessa käyttäneet sielumme virkistykseksi pyhää Raamattua ja hurskaiden uskonpuhdistajain kirjoituksia. Vestfalin rauhanpäätöskin suo meille Augsburgin uskontunnustuksen hyväksyjinä oikeuden harjoittaa yksityistä jumalanpalvelusta tahi, joll'ei maan hallitus sitä salli, 3 vuoden ajan maasta muuton valmistuksiin, jotta ennättäisimme myydä omaisuutemme ja laittaa asiamme kaikin puolin selviksi. Tätä meille luvattua oikeutta ovat Regensburgin valtiopäivät sitoutuneet suojelemaan.“

Ruhtinaspiispa saattoi töintuskin pidättää suurta vihaansa, jonka tuon yksinkertaisen miehen sanat hänessä herättivät. Kiukkuisena hän ärjäsi: „Ettekö tiedä, senkin kapinoitsijat, mitä edeltäjäni, hurskas arkkipiispa Markus Sittich, teki 70 vuotta takaperin?“ — „Minä tiedän sen varsin hyvin,“ vastasi Schaitberger rauhallisesti ja pelkäämättä, „sillä vanhempani ja isovanhempani, jotka itse saivat silloin kärsiä, ovat sen kertoneet minulle. Hän oli käskenyt kaikkia evankelismielisiä omaisuutensa menettämisen

uhalla kääntymään entiseen uskoon takaisin tai 4 viikon kuluessa jättämään isänsä maan sekä kaiken tavaran. Hän riisti heiltä evankeliset kirjat, useita sulki syvimpiin vankiluoliin ja toisten luokse majoitti sotamiehiä, kunnes he kokonaan köyhtyivät. Mutta ainoastaan harvat luopuivat kalliista uskostaan. Lähemmä 600 vainottua jätti tämän kauniin maan etsiäkseen itselleen kaukaa uuden kotimaan. Herra, jota he uskollisesti palvelivat, seurasi ja varjeli heitä myöskin heidän pakomatallaan.“

Ruhtinaspiispa sanoi: „Te vetoatte tuohon Vestfalin rauhanpäätökseen, jota minä en ole koskaan hyväksynyt. Mutta millä te todistatte, että todellakin kuulutte Augsburgin uskontunnustuksen tunnustajiin ettekä johonkin muuhun jumalattomaan lahkoon? Te tietänne, ett'ei mainitulla rauhanpäätöksellä ole mitään tekemistä muiden uskokuntien kanssa.“ — „Aivan niin, armollisin herra, sen me tiedämme ja siksi olemme valmiit, jos niin tahdotte, antamaan suullisen tai kirjallisen selonteon uskostamme,“ vastasi Schaitberger. — „Hyvä,“ sanoi Maksimilian Gandolf, „jättäkää minulle kahden kuukauden kuluessa kirjallinen esitys opistanne, jotta voisin tutkia onko asianlaita niin, kuin olette tänään sanoneet. Nyt olette vapaat ja saatte palata kotianne. Teille ei tapahdu mitään pahaa siihen asti, kunnes tuotte lupanne selvityksen varustettuna kaikkien niiden allekirjoituksilla, jotka hyväksyvät Augsburgin tunnustuksen.“

Molemmat miehet kiittivat liikutettuina ruhtinastaan aavistamatta, mikä salakavala juoni

oli hänen mielessään. He lähtivät astumaan vuoriston yli hiljaista kotilaaksoaan kohti niin nopeasti, kuin heidän heikontuneet voimansa sallivat. Tämä kotimatka muodostui todelliseksi riemukuluksi matkalla kohtaamiensa uskontoverien ilon johdosta; kaikkiallehan oli levinnyt tieto heidän kovasta vankeudesta ja suorista, rohkeista tunnustuksistaan, mikä oli herättänyt ystäväissä sydämellisintä osanottoa. Molempain uskontodistajain vaimot, lapset ja muut omaiset riensivät pitkän matkan heitä vastaan. Se oli autuaallinen jälleennäkemisen hetki, kun eroitetut vaikean koetusajan jälkeen Jumalan armosta taas saivat sulkea toisensa syliinsä. Syvästi kiitollisena Jumalalle lauloi Schaitberger silloin:

Herran tahtoon ainoastaan
Suostun asti kuolemaan;
Se on tapa tosihurskaan,
Se vie armon valkamaan.
Kuljen, Herra, johdollasi
Turvallisna eteenpäin,
Jätän aina valtahas
Tahdon oman mielelläin.

Seuraavina viikkoina ryhtyi hän ystäviensä kanssa muodostamaan yhteistä uskontunnustusta, joka koetettiin saada tarkasti yhtäpitäväksi pyhän Raamatun ja Augsburgin tunnustuksen kanssa. Kieli tuli yksinkertaista mutta selvää, vakuuttavaa. Muun ohessa huomautettiin myöskin tärkeimmistä eroavaisuuksista katolisen opin suhteen. Eräässä kokouksessa, johon oli saapu-

nut toista tuhatta Schaitbergerin uskontoveria Salzburgin ympäristöstä, luettiin valmistunut evankelisten tunnustus, joka saavutti yleisen hyväksymisen. Kaikki läsnäolijat allekirjoittivat sen, vaikka useat kyllä tiesivät siitä voivan koitua vaaroja, joista julkisesti puhuivatkin. Se oli rohkea uskon työ, jonka he uskalsivat tehdä Kristuksen nimessä. Schaitberger lausui: „Nyt voimme Jumalan ja koko maailman edessä hyvällä omallatunnolla sanoa, ett’emme ole mihinkään vieraaseen lahkoon milloinkaan kuuluneet; hyvä Jumala sen tietää. Sitä kyllä emme voi kieltää, että olemme kauvan heikkoudesta ulkoaisesti olleet omaksuvinamme paavin opin, mutta täst’edes Jumalan armosta valaistuina tunnustamme sekä suulla että sydämellä ainoastaan evankelistia uskoa ja toivomme siinä tunnustuksessa voivamme elää ja kuolla.“

NELJÄS LUKU.

Raskas kärsimyksen aika.

Määrätty aika ei ollut vielä loppuun kulu-
nut, kun muuan lähetystö Schaitbergerin johdolla vei edellämainitun uskontunnustuksen ruhtinaspiispalle Salzburgiin. Tämä riemuitsi; olihan hänen käsissään nyt haluamansa kirjallinen todistus heidän kerrettiläisyydestään, varustettuna

kaikkien syyllisten nimikirjoituksilla. Ja nyt, sen sijaan että olisi lupauksensa mukaan tuota uskontunnustusta tutkinut, ryhtyi hän jesuiittain neuvosta mitä armottomimpiin keinoihin. Hän riisti vuorimiehiltä, jotka olivat allekirjoittajien enemmistönä, heidän ansiolähteensä ja syöksi heidät siten kurjuuteen ja puutteeseen. Kun he hädässään tahtoivat myydä perintömaansa, niin hän kielsi sen. Heidän luotaan löydetyt Raamatut ja muut evankeliset kirjat antoi hän ottaa pois ja polttaa. Sotamiehet etsivät ahnaasti salaisimmistakin sopukoista noita kiellettyjä aarteita, ja jos niitä löytyi, saivat omistajat kärsiä suuria rahasakkoja, pakkotyötä tai kovaa vankeutta. Tämmöistä tuskallista aikaa kesti kaksi vuotta. Viekkaudella, väkivallalla, verisellä ankaruudella, kuin myöskin mielistelemisellä koetettiin evankelisia taivuttaa katoliseen kirkkoon, mutta suurin osa pysyi uskossaan lujana; ainoastaan harvat heikommät suostuivat teeskennellen kääntymään katolisuuteen takaisin.

Jooseppi Schaitberger oli väsymätön sekä suullisesti että kirjallisesti varoittamaan sekä uskossa vahvistamaan veljiä. He kokoontuivat vuoristossa yksinäisiin paikkoihin, joihin muiden oli melkein mahdoton päästä, ja vakuuttivat toisillensa pysyvänsä uskollisesti tunnustukseensa.

Kun kahden vuoden aikana oli turhaan käytetty kaikenlaisia kamalia käännytyskeinoja, ryhtyi ruhtinaspiispa äärimmäisiin. Hän antoi ankan, julman julistuksen, jossa käski evankelisten keskellä kovaa talvea 1685 lähtemään pois maasta. Aivan ennen kuulumatonta ja sy-

däntä särkevää oli siinä se kauhea määräys, että vanhemmat eivät saaneet viedä lapsiaan eikä omaisuuttaan mukaansa.

Ruhtinaspiispan määräämä lähtöpäivä tuli. Se oli kylmä joulukuun päivä. Vuoriseudun peitti lumi ja jää; ankara pakkanen vallitsi ja tunki ytimiin saakka. Raakain sotamiesten koonajamina olivat pakolaisraukat 50—60 hengen suuruisina joukkoina, sanottuaan omaisilleen viimeiset katkerat jäähyväiset, valmiit lähtemään. Se oli näytelmä, joka hellytti katolilaisiakin kyyneliin. Aviopuolisot erotettiin toisistaan väkivallalla, rintalapsen ja suuremman riistettiin valittavain isäin ja äitien käsivarsilta kasvatetaviksi katoliseen uskoon. Schaitbergerinkin, pakolaisten hengellisen isän ja johtajan, täytyi jättää molemmat tyttärensä, Magdalenan ja Annan. Säälittäviä kohtauksia nähtiin kaikkialla, hyvästijättöjä tehtiin elinajaksi. Mutta näkyipä myöskin ihmeellistä uskonvoimaa; yksi lohdutti ja tuki toista. Yhteinen hätä liitti sydämet niin lujasti yhteen, että siten syntynyt rakkauden side esti heitä tuossa suuressa hädässäkin lanistumasta. — Viimein alkoi matka lumipeittoisia vuoripolkuja pitkin. Usein olivat he nälästä ja kurjuudesta nääntyä, usein vaarassa mennä harhaan lumen tukkeamilla teillä tai suistua kuluihin ja rotkoihin. Mutta Herran enkeli johdatti heitä onnellisesti yli vuoriston, vaikka se vaatikin tavattomia, melkein yli-inhimillisiä ponnistuksia ja kärsimyksiä. Erittäin virkistäviä olivat laulut, joita he matkallaan keskinäiseksi vahvistukseksi ja mielten virkistytämiseksi lauloivat. Yhden niistä mieluisimman ja tunne-

tuimman, joka yksinkertaisella, voimakkaalla ja hartaalla tavalla kuvaa heidän tilansa syvää surkeutta sekä maailmaavoittavan uskonsa voimaa, oli Jooseppi Schaitberger sepittänyt. Tämä ihana laulu kuuluu:

Mä pakolainen olen vain
Mielelläin kaikkein nähden,
Ja isänmaani jättää sain
Mä pyhän sanan tähden.

Myös Sinä, Vapahtajani,
Oot murheen maljaa juonut,
Nyt joutui mulle osasi,
Sen olet, Herra, suonut.

En uskoani häpee, sen
Tunnustan vapahasti,
Vaikk' keretiks' mua soimaten
Vainottais kuoloon asti.

Sun tähtes' Jesus kahleekin
Mä kannoin uskollisna;
Ne sain, kun sua tunnustin,
En saanut rikoksista.

En väisty vaivaa vastakaan,
Vaan tahdon siihen luottaa,
Ett' avun Herralta ma saan;
Hän voiton mulle tuottaa.

Jos täytyykin mun vainoa
Ja tuskaa täällä kantaa,

Niin tiedän: kerran Jumala
Mull' taivaan kruunun antaa.

Nyt pois vie tieni kotoa,
Ja pois jäi lapsi armaat;
Nyt murhe mulla seurana
Ja kyneleetkin karvaat.

Oi, Herra, johda sinne mua,
Miss' sanaasi saan kuulla.
Siell' varhain, myöhään tahdon sua
Ylistää syömel', suulla.

Jos täällä surun laaksossa
Ma kannan kuormaa Herran,
Niin Isän luona taivaassa
Saan asuinsijan kerran.

Tätä ja muita evankelisen kirkon ydinlauluja laulaen, esim. „Jumala ompi linnamme“, „Kaikk' Herra parhain toimittaa“, „Kun hätä kova käsiss' on“ — vaelsivat he Salzburgista Baierin kautta Frankiin ja Schwabiin. Surkultavaa oli usein nähdä, kun nämä lujat evankeliumin totuuden tunnustajat, terveet ja sairaat, miehet ja vaimot sekaisin matkustivat eteenpäin katkerasti sydämessään ikävöiden lapsiaan ja kaunista kotimaataan. Mutta tuossa suuressa ahdistuksessakin ja vaivaloisesta matkasta huolimatta näkyi kaikkien kasvoilla ihmeellinen iloisuus ja levollisuus. Suurta apua saivat he evankelisilta uskonheimolaisiltaan, varsinkin varakkaissa Ulmin, Augsburgin, Frankfurt am Mainin ja Nürnbergin kaupungeissa. Kaikkialla ravit-

tiin heitä ruualla ja juomalla, annettiin uusia vaatteita, vieläpä rahaakin vastaista matkaa varten. — Löytyi monta hurskasta ihmistä, jotka säälin valtaamina uhrasivat kaikki varansa hädässä olevien veljiensä hyväksi. Niin teki myöskin kerran muuan perin rehellinen kristitty Joh. Jak. Moser, kun eräs pakolaisjoukko suuressa kurjuudessa saapui Tübingeniin ja majoitettiin sikäläiseen sairashuoneeseen. Moser luovutti heti koko säästönsä viimeiseen penniin apua tarvitseville uskontovereilleen, eikä hänen vasen käntensä tietänyt mitä oikea teki. — Mutta mitä tapahtui? Erästä Schweitsin katolisesta kantonista saapui hänelle aivan odottamatta rahsumma lahjaksi, joka oli puolta suurempi kuin minkä hän oli antanut rakkaille uskonheimolaisilleen. „Tulin syvästi liikutetuksi,“ sanoi hän, „kun rakas Jumala sovitti niin, että sain juuri katolilaisilta kaksinkertaisesti sen, minkä sydämeni yksinkertaisuudessa olin jakanut näille katolisten karkoittamille ihmisparoilta.“

Esivallan tietien läksi maasta toista tuhatta henkeä, joista 429 oli Teffereggerin laaksosta. Näihin liittyi vielä paljo salaa paenneita, jotka tahtoivat välttää vainoa ja rettelöitä kotimaassa. Schaitberger kirjoitti kohta muuton jälkeen: „Minkälaisen surun tuottaa lastensa jättäminen, sen tietää Jumala ja ne kristilliset vanhemmat, jotka sitä ovat kokeneet. Kuitenkin kiitän minä tuhansin kerroin Jumalaa, että hän on johtanut meidät pois paavilaisuuden pimeydestä evankeliumin totuuden oikeaan valoon. Ei meille, Herra, ei meille, vaan Sinun nimellesi olkoon kunnia!“

VIIDES LUKU.

Isänsydän.

Schaitberger pysähtyi uskollisen seuraläisensä, vaimonsa Magdalenan kanssa Nürnbergiin asumaan, missä heidät otettiin ystävällisesti vastaan. Siellä hän koetti, kammoen joutilaisuutta, kunniallisella tavalla, Jumalan käskyn mukaan otsansa hiessä ansaita leipänsä. Ensin hän oli puunhakkaajana, mutta ryhtyi sittemmin vaivalliseen metallilangan-vetäjän toimeen. — Kuten Jumalan rakkaimmat lapset eivät juuri koskaan ole ilman ristiä ja kärsimyksiä, vaan heidän elämässään, voisi sanoa, yksi ahdistus tarjoo toiselle kättä, niin myöskin Schaitberger sai muutenkin surkeassa asemassaan pakolaisena vieraassa maassa kantaa raskasta ristiä sairauden ja rakkaan vaimonsa aikaisen kuoleman tähden, joka tapahtui jo vuoden perästä heidän Nürnbergiin tulonsa jälkeen. Se oli liikuttava hetki, kun tämä miehensä uskollinen toveri taisteluissa ja kärsimyksissä kohotti itseään kuolinvuoteellaan lohduttaaksensa vieressään istuvata, syvän, hiljaisen surun valtaamaa puolisoansa. Hän puhui juhlallisella äänellä: „Alä surē, rakas mieheni, toivo Herraan! Hän auttaa ja tukee sinua vanhuuteesi saakka. — Hän ei myöskään ole voinut olla kuulematta monia hartaita rukouksiamme lastemme edestä — ja saattaa heidät vielä kerran oikeaan uskoon, — jotta me kaikki olemme yksi hänessä — ja kerran jälleen tapamme toisemme ihanassa autuaallisessa ian-

kaikkisuudessa. — Niin, ja minusta tuntuu, niin kuin sinä vielä saisit kokea sen täällä vaivojen maassa, — että he saapuvat ilolla luoksesi — ja ovat sinulle lohdutukseksi ja avuksi vanhudessaasi.“

Uskollisen ja hurskaan aviovaimon kadottaminen oli Schaitbergerille kova isku, minkä hän kuitenkin otti tyynesti vastaan. Hän tiesi, että se oli hänen taivaallisen Isänsä rakkaudesta antama kuritus, vetääkseen häntä yhä lähemmäksi itseään; ja siksi hän ei voinut muuta kuin innokkailla rukouksilla ja hartailla huokauksilla suudella sitä kättä, joka kyllä saattoi haavoittaa, mutta jälleen parantaakin. Mitä hänen sydämessään silloin liikkui, sen on hän kauniisti seuraavassa, yhdessä tunnetuimmista lauluistaan ilmoittanut:

Yksin, enkä yksin kuitenkaan,
Olen jäänyt omistani.
Jeesuksen mä toveriksi saan,
Milloin tunnen kaipaavani;
Meidän yhdessä ollessamme
Katoo kaiho seurastamme.

Ihmiset, kun heitä kuuntelen,
Puhuvat vaan turhuuksia;
Siitä jos mä heitä nuhtelen,
Tahtovat mua halveksia;
Yksin mieluummin jään siksi,
Maailman kuin toveriksi.

Schaitberger vietti leskenä viisi yksinäistä, ikävää vuotta. Jumala, joka ei ollut koskaan

häntä jättänyt, auttoi häntä senkin ajan yli ja antoi hänen löytää toisen aviopuolison ja apulaisen vaivaloisessa elämässään. Tämäkin avioliitto tuotti Schaitbergerille suurta lohdutusta ja virkistystä; kauvan hän ei siitä kuitenkaan saanut iloitusta, sillä Jumala kutsui kuusivuotisen yhdessäolon jälkeen toistamiseen vaimon hänen sivultaan. Sen jälkeen hän pysyi ilottomana leskenä ja elätti itseään, Jumalan apuun luottaen, raskaalla työllä. Niinkuin hän aina kaikissa tomissaan Jumalan sanan muistelemisella ja tutkistelemalla elähytti itseään, niin koki hän myöskin rohkaista Salzburgiin jääneitä lapsiaan, ystäviään ja maanmiehiään heidän ahdistuksessaan ja mieltäylentävään kirjain kautta kehoittaa heitä horjumattomaan uskonlujuteen. Siihen hän tunsu jumalallista kutsumusta. Vieläpä hän uskalsi suurimmassa hengen vaarassa tehdä Nürnbergistä kiertomatkoja Salzburgin laaksoihin vahvistaakseen siellä olevia veljiään uskossa ja kärsivällisyydessä. Siunattuna maallikkosaarnaajana vaelteli hän hiljaisuudessa paikasta toiseen ja opetti monelle sekä suullisesti että kirjallisesti tärkeimpiä evankelisen opin kohtia katolisen harhaopin syrjäyttämiseksi.

Erittäin liikuttava on eräs kirje, jonka hän kirjoitti rakkaudesta ja hyväntahtoisesta sydäimestä lastensa omaintuntojen herätykseksi ja virkistykseksi sekä isällisen rakkautensa todistukseksi. Se tapahtui 17 vuotta hänen karkoitamisensa jälkeen. Kirje kuului: „Suuresti rakkastetut lapset! Isällinen rakkauteni ja huolehtiva sydämeni pakoittaa minun kirjoittamaan teille, saadakseni tietää, voitteko hyvin ja olet-

teko molemmat terveinä, josta suuresti iloitsisin. Sitä toivoisin kuitenkin yli kaiken, että te myöskin olisitte sielunne puolesta terveitä, jota rukouksen Jumalalta joka päivä. Te ette saa ajatella, että minä turhamaisuudesta tai ymmärtämättömyydestä jätin maani ja hylkäsin lapseni vapaehtoisesti, tahallani. En toki! Semmoinen tunnoton isä minä en ole. Jumala ja useat ihmiset Salzburgissa tietävät, että uskonvainoissa teidät väkivallalla riistettiin vanhempainne turvista, joten meidän täytyi jättää teidät. Totisesti, minä olisin voinut silloin Jaakobin tavalla valittaa: te ryöstätte minulta lapseni ja omaisuuteni! — Sen käsittää helposti, miten katkerata on luopua lapsista ja omaisuudesta ja kääntää niille selkensä, vaikka se tapahtuukin Kristuksen tähden. Oi, mikä vaikea hetki, kun täytyy sanoa: Herran haltuun sinä rakas isänmaa, sinä rakas kotiseutu, jossa olen syntynyt ja kasvanut ja joka olet minua kauvan elättänyt; mutta nyt täytyy minun jättää sinut ja lähteä vieraille maille, Jumala ties, minne. Voikaa hyvin, rakkaat lapset, meidän täytyy erota! — Oi, surullinen, masentava hetki! Olen ajatellut, että Herra kenties tahtoo semmoisten ahdistusten kautta koetella uskoamme; sillä minä olen aina lohduttanut itseäni tällä Raamatun sanalla: Jokainen, kun luopuu huoneista, taikka veljistä, taikka sisarista, taikka isästä, taikka äidistä, taikka emännästä, taikka lapsista, taikka pellostasta minun nimeni tähden, hänen pitää satakertaisesti saaman ja iankaikkisen elämän perimän. Matt. 19: 29. — Nyt tahdon jo vaijeta; kyyneleenikin estävät minua kaikkea kurjuutta

perinpohjin kuvaamasta.“ Sitte kehoittaa hän heitä, tehtyään ensin selvää evankelisen opin pääkohdista, pysymään uskollisina kalliille evankeliumille ja jatkaa: „Nyt, rakkaat lapset, älkää toki antako palavain rukousteni ja autuaan äitinne monien kyynelten hukkaan joutua. Minä otan tänään taivaan ja maan todistajiksi, että olen asettanut eteenne elämän ja kuoleman, autuuden ja kadotuksen. Minä vakuutan Jumalani edessä rehellisesti, että tarkoitukseni teidän suhteenne on oikea ja isällinen. Mutta jos ette tahdo vakavaa kehoitustani laskea sydämillenne, niin saatte viimeisenä päivänä Kristuksen tuomioistuimen edessä itse siitä vastata; sillä olen varma, että Jumala ei vaadi sielujanne minun kädestäni. En kuitenkaan tahdo isänänne laiminlyödä rukoilla armosta äärettömän rikasta Jumalaa päivät ja yöt, että hän valaisisi teitä Pyhällä Hengellään ja saattaisi teidät oikeaan uskoon Jesuksen Kristuksen, meidän Herramme kautta.

Voiko isä tai äiti lapsensa unhoittaa? Jes. 49: 15. — Teidän sielujenne tähden sydämeštään murehtiva isänne

Jooseppi Schaitberger.“

Schaitbergerilla oli kyllä syytä huolehtia tyttäriensä tähden. Molemmat, Magdalena 8- ja Anna 6-vuotias erottuaan vanhemmistaan, olivat jätetyt katolisten pappien huolenpidon ja ainaisen vartioimisen alaisiksi ja heidän opetettavikseen sekä olivat niinmuodoin pakoitetut roomalaiseen kirkkoon. Usein palautui tosin heidän kaihoavaan mieleensä isän ja äidin, evankelisen uskon

ja palavien kotihartauksien muisto: mutta roomalainen kirkko vallitsi rautaisella kädellä Tefereggerin laaksossa, ja siksi häipyivät vähitellen lapsuuden muistotkin tyttöjen mielistä. Heidät pantiin erään innokkaan jesuiitan johtamaan kouluun, ja pian suostuivat he koko sydämeensä katoliseen oppiin, jota uskonvimmaiset papit suurella innolla teroittivat heille ja jonka menot ja tavat heitä alituisesti kaikkialla ympäröivät. Kaukana olevan isän sydämelliset kehoitukset ja pyynnöt olivat turhia, samoin hänen salaisilla rohkeilla retkillään yrittämänsä kokeet riistää heitä koulusta ja viedä mukaansa Nürnbergiin. Tämä kaikki huoletti isää suuresti. Hän aavisti uhkaavaa vaaraa eikä voinut sitä kuitenkaan estää. Hän varotti heitä, mutta turhaan. Samalla aikaa kun hän lukuisilla kirjoituksilla vahvisti Salzburgin evankelisia kestämiään Kristuksen näkymättömässä kirkossa, kohtasi häntä itseään isku, jota kovempaa ei voinut löytyä: hänen omat lapsensa käänivät täydellisesti selkensä evankeliselle uskolle ja omistivat kaikki katolisen kirkon tavat.

KUUDES LUKU.

Kiusaus ja voitto.

Vanhempi tytär Magdalena oli mennyt naimisiin katolisen vuorimiehen, Lorents Gruberin, kanssa. Heille syntyneet kaksi lasta kastettiin

katoliseen uskoon, ja niin oli isän ja tyttären välillä näihin asti kestänyt yhteys vaarassa kokonaan lakata. — Anna oli salakihloissa erään, niinikään katolisen nuoren miehen, Wolfgang Gabin kanssa, joka oli rikkaan, tekopyhän katolilaisen poika. Mutta tämän isä ei suvainnut poikansa ja köyhän, „kerettiläisten“ johtajan tyttären välistä yhteyttä, ja siksi näyttivät nuorten aikeet epätietoisilta. Turhaan ahdisti Wolfgang isäänsä; tämä pysyi lujana. He odottivat kuukauden toisensa jälkeen, mutta aina vaan turhaan. Viimein Anna, kun toivo alkoi kokonaan loppua, sairastui sekä ruumiin että sielun puolesta; huoli uhkasi hänet kuluttaa, ja pelolla huomasi Magdalena hänen muuttuvan päivä päivältä yhä kalpeammaksi ja hiljaisemmaksi. — Siihen aikaan eräänä iltana, Magdalenan ollessa yksin lastensa kanssa kotona, — Anna oli lähtenyt tervehtimään erästä ystävärtään, ja Lorents Gruber ei ollut vielä saapunut työstään kotia — astui huoneeseen muuan perheessä hyvin tunnettu kapusiinimunkki Kristof, joka oli opettanut sisaruksille näiden jäätyä vanhemmistaan, katolista uskonoppia ja saattanut heidät roomalaiseen kirkkoon. „Kiitetty olkoon Jeesus Kristus!“ tervehti munkki nuorta vaimoa. Tämmöistä tervehdystapaa käyttivät katoliset kaikissa tilaisuuksissa: kirkossa, ravintolassa ja korttia pelatessakin, ja se oli varsinainen tunnusmerkki, joka eroitti katoliset evankelisista, joita edelliset ainoastaan pilkatakseen ja kiusaa tehdäkseen tervehtivät mainitulla tavalla. Magdalena vastasi tulijan tervehdykseen: „Mikä on aiheuttanut Teitä, korkea-arvoinen isä,

kunnioittamaan minua arvoisalla vierailullanne? En ole enää pitkään aikaan nähnyt teitä luonani.“ — Munkki alkoi: „Minä tahtoisin mielelläni puhua kanssanne muutaman sanan, hyvä ystävä. Wolfgang Gabilta sain äsken tietää, että hän rakastaa sisartanne, joka myöskin sydämensään rakastaa häntä; mutta että hänen isänsä, tuo rikas maanviljelijä Gab ei salli poikansa yhtymistä kerettiläisen tyttären kanssa — sehän isänne valitettavasti vielä on; — siksi ei hänellä ole juuri mitään toivoa, ja sisarennekin suree niin, että hän lopulta joutuu hivuttavan taudin omaksi. — Kun äskettäin olin Salzburgin kaupungissa ja siellä puhelin isä Feliksin, maamme kunnioitettavan herran hovisaarnaajan kanssa, sanoi hän, että lutherilaisen kerettiläisyyden myrkkukasvi yhä vielä, noiden 1000 uskottoman lähdettyäkin, rehoittaa maassa ja että se on suurimmaksi osaksi isänne syy, koska hän ei ainoastaan lähetä tänne kirjeitä ja hajallaan olevia lutherilaisia niiden kautta heidän harhapolissaan vahvista, vaan on myöskin silloin tällöin valepuvussa kierrellyt maata ja kaikkialla houkutellut ihmisiä suostumaan väärään, epäjumaliseen uskontoonsa. Jos siis tätä pahaa, joka syövän tavalla vieläkin turmelee ympäristöään, tahdotaan hillitä, täytyy tarttua pahan juureen ja hävittää se. Se taas kävisi päinsä kahta tietä, joko toimittamalla isänne jollakin tavalla vahingoittamattomaksi, tahi — — —“

— „Jumalan tähden, ettehan kuitenkaan, kunnioitettava herra, salli kunnon isääni vahingoittaa!“ huudahti Magdalena kovasti säikähätäneenä; „kaikkien pyhien nimessä, säälikääh“

toki häntä ja minua! — Hän on tosin luopunut pyhästä kirkostamme, mutta muuten on hän perin rehellinen ja kunnollinen, eikä kukaan voi häntä syyttää mistään rikoksesta, ei edes pahasta sanasta.“ — „Kun on kysymyksessä ainoan autuaaksitekevän kirkkomme etu,“ jatkoi munkki, „silloin emme saa kammoksua mitään keinoa, hyvä lapsi. Te tiedätte, millä tavalla Ranskan kaikkein kristillisin kuningas Ludvig XIV puhdisti maansa kerettiläisistä alamaisistaan; miten monet karkoitettiin maasta, mutta myöskin useat kuolemaan syylliset mestattiin kirkon ja Jumalan äidin kunnian tähden*). — Tiedän minä sentään vielä yhden keinon, joka on aivan rauhallista laatua ja kuitenkin yhtä vaikuttava, muuten vielä toivottavampi kuin ensinmainittu, johon minäkään en mielelläni kehoita. Se keino on Teidän hallussanne ja Teistä riippuu, käytättekö sitä, jolla voisitte pelastaa isänne hengen ja, kuten vanhan Gabin puheesta ymmärsin, sisarenne terveyden ja elämän onnen auttamalla häntä toivomaansa avioliittoon.“ — „Oi, sanokaa se minulle!“ huudahti Magdalena suurimmassa mielen jännityksessä. „Minä lupaan, jollei mitään vääryyttä tarvitse harjoittaa, tehdä kaikki, mitä voin, tyydyttääkseni toivoanne.“ — „Niinpä tahdon sen Teille ilmoittaa; se on lyhyesti tämä: Te itse matkustatte Nürnbergiin, etsitte isänne ja käännätte hänet rakkautenne ja uskonne lujuuden voimalla kirkkoomme takaisin, josta hän, vanhempansa ja esivanhem-

*) Jännittävän ja seikkaperäisen kertomuksen evankelisten vainoista Franskassa sisältää Karjalan kirjakauppan toimesta ilmestynyt kirja „Vainojen aikana“.

pansa ovat rikollisesti luopuneet.“ Vaijeten odotti munkki sanainsa vaikutusta, — mutta Magdalena, pää molempien käsien tukemana, itki katkerasti. Viimein sai hän sanotuksi: „Kuinka minä voisin niin paljo, minä heikko, kokematon vaimo? Kuinka minä voisin saada isäni, joka sellaisella rohkeudella on antautunut uskonsa marttyyriksi, joka sellaisella uskollisuudella pysyy uskossaan ja jonka nimeä mainitaan kunnioituksella ympäri evankelista Saksanmaata, ottamaan sellaista askelta?“ — „Hyvä lapsi“, tyynytteli isä Kristof, „ei suuri kivi yhdestä sysäyksestä lähde liikkeelle, eikä paksu tammi yhdestä iskusta kaadu, mutta yhä uudestaan puotavat vesipisarot kuluttavat ajan kuluessa kiveäkin, ja useammasta kirveen lyönnistä kaatuu jyrkevinkin puu. Siis rohkeasti vaan toimeen; se on jalo tehtävä, joka tuottaa teille suuren palkan: ajallisen ja iankaikkisen siunauksen!“ — „Mutta mitä sanoo mieheni ja pienet rakkaat lapseni! Heidät pitäisi minun jättää, kuka tiesi, kuinka kauvaksi,“ vastusteli Magdalena yhä vielä epäilevästi. — „Miehenne ajatuksen minä tunnen,“ ryhtyi munkki selittämään. „Hänen kanssaan puhuin tästä asiasta jo tänä aamuna, ennenkuin hän meni työhönsä. Kun hän ei tahtonut pitkään aikaan suostua lähtöönne, sanoin hänelle, että sallimmeko noiden lutherilaisten kerettiläisten voittaa meidät uhraavaisuuden osoituksissa uskon tähden. He ovat melkein kaikki, joskin vaikean taistelun jälkeen ja verta vuotavalla sydämellä, jättäneet lapsensa ainaiseksi, ja te ette tahdo lyhyeksikään aikaa, kenties vaan vuodeksi, päästää vaimoanne kal-

liiseen toimeen, jolla hän tuottaisi pyhälle kirkollemme suuren hyödyn. Mainitsin myöskin, että hän, jos tämä aije onnistuisi, saisi vuorikaivoksessa ensimmäisen avonaisen tarkastusmiehen paikan, joka teidät vapauttaisi kaikista toimeentulonhuolista. Siis Jumalan tähden, ainoan autuaaksi tekevän kirkkomme tähden, sisarenne tähden ja isänne sielun tähden älkää enää vastustelko, tyttäreni!“

Silloin sanoi Magdalena: „Minä tahdon sitte Jumalan nimessä koettaa, niin vaikealta kuin se tuntuukin.“ — „Hyvä, ystäväiseni; lupauksenne ilahuttaa minua suuresti. Tässä on Teille rahaa meno- ja paluumatkaanne varten, ja vielä vähän enemmänkin, isäonne varten, joka kuuluu elävän vaivaloisella työllä, puutteessa.“ Munkki pani kultarahoja sisältävän kukkaron pöydälle, antoi Magdalenalle papillisen siunauksensa matkalle, jonka piti alkaa 8 päivän kuluessa, ja lähti hyvillä mielin matkaansa. „Olisipa se kelpo kepponen, jos vaan onnistuisi,“ tuumi hän itseksensä pois mennessään. „Jos tuota vanhaa kerettiläistä vielä voi kääntää, niin saattaa sen tehdä ainoastaan hänen oma lihansa ja verensä, ja silloin on voitto meidän; sillä muut ovat sitte kuin lyöty sotajoukko, joka johtajaa vailla vähitellen sortuu.“

Viikkoa myöhemmin vaelsi muuan nuori, hyvinvoipa nainen varustettuna matkapassilla ja isä Felixin antamalla suosituskirjeellä, joka avasi omistajalleen kaikki portit ja ovet, kiiruhtaen Salzburgin alppiseudun läpi. Kaunis kesä oli saapunut, tiet vuoristossa auenneet, ja reippaana astui hän Teffereggerin laaksosta Pongaun S:t.

Johanniin ja Werfeniin. Jouduttuaan korkealle vuoritielle katsoi hän vielä kerran taakseen kunnista kotiseutuaan, ja syvä huokaus pääsi hänen rinnastaan. — „Oi, rakas mieheni ja lapsiraukkani, milloin saan teitä jälleen nähdä?“ Nämä kaipausta ilmoittavat sanat lausui Magdalena — sillä hän se oli. — Schwarzachin kylässä hän lepäsi ja aterioi saman pöydän ääressä, missä hänen vanhempansakin olivat itseään pakomat-kallaan vahvistaneet.

Edelleen matkusti hän Halleinin kautta Salzburgiin, missä hänen mieleensä heräsi eläviä lapsuudenmuistoja. Siellä oli hänen isänsä pelottomana uskonsa marttyyrinä syvimässä vankiluolassa nääntynyt ja todistanut siten omaavansa verratonta, ainoastaan evankeliumissa saavutettavaa uskon voimaa. Kuinka pilkallisesti näyttivät nuo korkeat kalliot, synkät holvit ja upea linna katselevan häntä, kun hän astui niiden ohi. Usein ja liikuttavasti oli hänen isänsä vankeudesta palattuaan niistä kertonut, kun hän aikaa sitte manalle muuttaneen äitinsä ja pienen sisarensa kanssa yhdessä istui kodikkaassa tuvassa; — kuumat kyyneleet nousivat hänen silmiinsä, ja hän katsoi kerran toisensa perästä tuota ylpeätä linnaa, jota kerran uskonpuhdistuksen aikana Salzburgin rohkeat evankeliset vuorimiehet piirittivät, karkoittaakseen sieltä ynseän, armottoman arkkipiispan, Matteus Langin, ja olisivat varmaan valloittaneetkin sen, joll'ei schwabilainen lütto olisi lähettänyt sotajoukkoon ahdistetun ruhtinaan avuksi. — Sieltä hän matkusti Baieriin, jossa kulki Traunsteinin kautta ja ihanan järven, Chiemsee'n, ohi Baierin ko-

meaan pääkaupunkiin Müncheniin ja edelleen Augsburgiin. Matkallaan kohtasi hän usein protestantteja, joilla oli hänen isänsä „Lähetyskirja“*) ja jotka puhuivat Schaitbergerista suurimmalla kunnioituksella. Augsburgissa ollessaan näki hän kaksi Salzburgin pakolaisten kärsimyksiä kuvaavaa taulua. Toinen esitti hänen isäänsä, jonka sepittämä, kuuluisa pakolaisten laulu oli kirjoitettu taulun viereen, vuorimiehen puvussa vastaamassa rohkeana tuomariensa edessä Halleinissa, ja toisessa paikassa lohduttamassa Raamatusta kärsimystoveriaan Salzburgin vankihuoneessa. Toinen taulu kuvasi köyhän pakolaisten kulkua pitkin lumipeittoisia alppikäytäviä ja miten evankeliset asukkaat sääliväisinä jakoivat heille ruokavaroja ja vaatteita. Makuuhuoneensa pöydällä näki hän erään kirjan, jonka hän otti heti käsiinsä. Avattuaan sen, sattui hänen silmiinsä erityisesti merkitty paikka, josta hän luki: „Veli antaa ylön veljensä kuolemaan, ja isä pojan, ja lapset karkaavat vanhempia vastaan ja antavat tappa heidät; ja te tulette kaikkein vihattaviksi minun nimeni tähden, mutta joka loppuun asti vahvana pysyy, hän tulee autuaaksi.“ Matt. 10: 21—22. Silloin hän voimakkaiden tunteiden valtaamana, jotka herättivät hänessä kaikki hurskaat lapsuudenmuistot ja palavan ikävän Jumalan sanaa ja rakastettua isäänsä kohtaan, lankesi polvilleen ja ääneensä itkien rukoili: „Herra, auta minua! Sinä olet tullut väkeväksi minussa! Minä tahdon mennä isäni luokse ainoastaan nähdäkseni häntä jälleen ja saadakseni

*) Vielä nykyisin laajalle levinnyt kirja.

häneltä, ei yksinomaan lihallisena, vaan hengellisenäkin tyttärenään lohdutusta ja virkistystä.“ Sinä yönä hän ei saanut unta silmiinsä. Hän luki Raamattua, jonka sanat tunkivat hänen sydämeensä ja sieluunsa kuin terävät miekat. Kun aamu sarasti, oli Matteuksen evankeliumi loppuun luettu. Silloin oli kuin suomut hänen silmiltään pudonneet, ja hän oli saanut uuden tiedon, uuden rauhan, uuden voiman, ja uusi, suuri päätös oli kypsynyt hänen sielussaan.

SEITSEMÄS LUKU.

Jälleennäkeminen.

Muutamia päiviä tämän tapahtuman jälkeen saapui Nürnbergin kaupungin portille kauniiseen salzburgilaiseen kansallispukuun puettu nuori nainen — Magdalena. Portti oli jo suljettu, sillä oli myöhäinen ilta. Kun vartija avasi sen ja kysyi tulijan asiaa, vastasi tämä: „Voitteko, hyvä mies, sanoa, elääkö tässä suuressa kaupungissa vielä muuan Schaitberger, maastaan karkoitettu evankelinen, ja missä hän asuu!“ — „Sen minä kyllä tiedän, hyvä vaimo. Puvustanne päättäen olette Tekin varmaan Salzburgista“, sanoi portinvartija, vanha harmaahapsinen, vilpittömän näköinen mies ja jatkoi: „Onhan vanha Jooseppi Schaitberger hyvä ystäväni. Me yhdymme melkein joka päivä hänen kotonaan puhellaksemme mielemme rakennukseksi. Vaimoni

tulee heti näyttämään teille tietä.“ Hän kutsui vaimonsa, joka suostui mielellään seuraamaan vierasta. Pian saapuivat he muutamien katujen ja solien kautta erään pienen talon luo, josta saattaja lähti takaisin.

Magdalenan aikoessa juuri kovasti sykkivin sydämin hiljaa avata ovea, kuuli hän huoneesta hyvin tunnetun rukoilevan äänen. Hänen isänsä siellä rukoili Jumalaa sydämellisesti ja palavasti kaikkien uskovaisten, kalliin evankelisen kirkon ja erittäinkin Salzburgissa olevien rakkaiden uskontoveriensa ja omain lastensa edestä, jotta hekin vielä joutuisivat rauhan tielle ja saisivat iankaikkisen elämän; rukoilipa hän vielä vihamiestensä ja vainoijiensakin puolesta voimakkaalla, hartaalla äänellä, — silloin ei Magdalena enää voinut itseään pidättää; kovasti huudahtaen syöksyi hän sisään ja heittäytyi isänsä kaulaan, sanoen itkun ja nyhkytysten valtaamana: „Isäni, minun rakas isäni!“ Ukko ei oikein käsittänyt, mitä hänelle tapahtui, ennenkuin tunsu tuon lakkaamatta itseään suutelevan, kauniin naisen omaksi lapsekseen, joka oli pienenä tyttönä jäänyt hänestä Salzburgiin. Silloin hän kiitollisuuden ja liikutuksen valtaamana, polvistui lattialle, ja kiitti Jumalaa, joka oli hänen hartaimman toivonsa, saada vielä kerran nähdä lapsiansa, niin ihanasti sallinut toteutua. Hän hyväili tytärtään, ja sitte alkoi tulvia kysymyksiä ja vastauksia kahden puolen. Magdalena tyhjensi isälleen sielunsa koko sisällön: kuinka hän oli päättänyt kääntää hänet, mutta kuinka Herra oli osoittanut voimaansa, niin että hänen matkansa Pyhän Hengen johdatuksesta

tuli välikappaleeksi hänen omaan kääntymiseensä, päättäen kertomuksensa: „Ja nyt, rakas isä, jään minä luoksesi enkä eroa sinusta koskaan. Vaapahtajani sanoja seuraten jätän mieheni ja lapsenikin voidakseni palvella häntä ja hoitaa sinua vanhuudessasi. Jumala vahvistakoon minua heikkoudessani!“ Isä suuteli tyttärtään herkeämättä ja sanoi: „Kyllä Jumala on osoittanut minulle suurta armoa, ja siitä olen iloinen. Mielelläni lähden, milloin eronhetkeni tulleeikin, sillä nyt on minulla jälleen oma Magdalenani, rakas lapseni, vanhuuteni tuki ja sydämeni ilo. Niin, Jumala on kaikki hyvin säästänyt ja kaikki, kaikki oikein tehnyt, — hänelle olkoon kiitos!“

Magdalena jäi isänsä luokse. Turhaan odottivat isä Feliks ja kapusiinimunkki Kristof hänen palaamistaan. Miehelleen hän kirjoitti kaikki, mitä Herra oli hänessä vaikuttanut, ja pyysi tuhansin kerroin anteeksi, ettei hän niin muodoin enää voinut palata kotimaahansa, ja kun hänen sydämensä ääni sitäpaitsi sanoi, että hänen täytyi olla hyljätyn isäruukkansa luona. Sisartansa Annaa pyysi hän hartaasti hoitamaan äidin sijasta lapsiaan. Kirjeensä loppuun hän liitti puolittaisen, sydämellisen pyynnön: „Oi, jos sinäkin, rakas mieheni, tahtoisit tulla lapsinemme ja yhtyä kanssani nauttimaan sitä rauhaa, jonka minä olen evankelisessa uskossa löytänyt.“ — Anna, jonka kihlaus asiain niin ollen täytyi purkautua, suostui mielellään sisarensa pyyntöön ja hoiti hänen lapsiaan, aivan niinkuin ne olisivat olleet hänen omiaan. Magdalena piti uudessa kodissaan ensimmäisenä velvollisuutenaan hoitaa isäänsä, jonka ruumiilliset voimat, hengen

voimien yhä säilyessä, alkoivat vuosi vuodelta heikontua. Siksi täytyi hänen viimein jättää raskas toimensakin. Silloin antoi Nürnbergin maistraatti hänelle, säälien hänen tilaansa, vapaan paikan kartusianiluostarin hoitolassa ja teki siten huolettomaksi hänen elämänsä illan. Magdalena sai jäädä isänsä luokse ja kasvoi hänen hengellisen johtonsa avulla ja keskellä evankelista ympäristöään yhä enemmän evankeliumin tuntemisessa. — Niin tuli vähitellen vuosi 1731. Silloin Magdalena eräänä iltana luki sanomalehdestä isälleen, joka jo oli 71 vuotta vanha, seuraavan uutisen kotimaastaan: „5 p:nä elokuuta kokoontui 300 evankelista talonpoikaa Schwarzachin kylään. Kokoontuneiden vanhimmat istuivat pyöreän pöydän ympärillä, jolle oli asetettu suola-astia. Toiset muodostivat näiden ympärillä laajemman pöydän. Yksi joukosta pyysi juhlallisella äänellä kaikkia läsnäolevia yhtymään liittoon ja tekemään uskollisuudenvalan evankeliselle opille. Silloin astuivat kaikki yksi toisensa perästä pöydän ääreen, kastoiivat valasormensa suolaan ja veivät ne sitten suuhunsa sekä, pitäen oikeaa kättä ylös kohotettuna, vannoiivat pysyvänsä uskollisina evankeliumille kuolemaansa saakka. Siten tekivät he, kuten Jehova Davidin ja hänen poikainsa kanssa, „suolaliiton.“ 2. Aikak. 13: 5. Lopuksi polvistuivat kaikki rukoilemaan ja sulkiivat uskonliittonsa Herran huomaa.“

Vielä nyt on samassa paikassa kuvattuna 6 talonpoikaa istumassa pöydän ympärillä ja niiden joukossa 2 poikaa, joiden, samoin kuin edellistenkin edessä on suola-astia. Pöydällä on

kirja seuraavalla päällekirjoituksella: „Dilexerunt tenebras magis, quam lucem“,*) ja sen ympärillä on puolipiiriin asetettu lause: „Tämä on se pöytä, jolta lutherilaiset talonpojat suolaa nuoleskelivat.“

„Kuulitko, isä?“ kysyi Magdalena iloisenä. „Nyt kantaa evankeliumin kylvönne hedelmiä.“ — „Niin, Jumalalle kiitos,“ sanoi vanhus. „Herra antakoon rakkaille uskonveljillemme kestävyyttä niissä ahdistuksissa, joita he vielä saavat kokea. Minä olen kuullut, että nykyinen arkkikiipsa, kreivi von Firmian, joka on hallinnut Salzburgerissa vuodesta 1827, on vielä julmempi evankelisia kohtaan, kuin Maksimilian Gandolf oli meille. Hän on kokonaan jesuiittain hallussa, ja äsken hän kuului eräissä pidoissa vannoneen ajavansa kaikki kerettiläiset pois maasta, vaikka sitte pelot jäisivätkin kasvamaan ohdakkeita ja orjantappuroita. Hän on myöskin antanut polttaa kaikki veljimme luota löytyneet Raamatut ja hartauskirjat ja heitä itseään kuletuttanut vankiloiden kahleisiin aivan kuin vaarallisia kapi-noitsijoita. Toisia hän on tuominnut tavattoman suuriin rahasakkoihin, joita on mahdoton maksaa, riistänyt heiltä työpaikat vuorikaivoksissa, marmorilouhimoissa ja metsissä ja majoittanut heidän asuntoihinsa raakoja sotamiehiä, hankittuaan Itävallasta 3 rykmenttiä ratsumiehiä entisten lisäksi. Hänen kanslerinsa Räll, kavala ja armoton mies, kiihottaa häntä alituiseen yhä uusiin, mitä ankarampiin toimiin. Ja nuo onnettomat ryömivät tietömille vuorille ja tyhjiin luoliin kauheaa vainoa pakoon. Eräältä evan-

*) He rakastivat enemmän pimeyttä kuin valkeutta. Joh. 3, 19.

keliselta antoi hän kiinnittää vasemman jalan jalkapuuhiin, josta seurasi, että tämä oli menehtyä märkää tekeviin haavoihin. Kurjuus — niin kirjoitettiin minulle — on lisääntynyt hirvittäväksi; ja kuitenkin, niin mielellään kuin arkkikiipsa soisikin heidän epätoivoisina tekevän kappinan, voidakseen heidät sitten kokonaan hävittää, ovat he kestäneet kauheita kärsimyksiään ihmeteltävällä maltilla tähän asti. Jumala heitä edelleen vahvistakoon!“

Vähän myöhemmin oli sanomalehdissä taas uutisia Salzburgerin evankelisista liikkeistä. Magdalena luki isälleen, jonka silmät alkoivat jo hämärtä. Hän sai lukemastaan surukseen tietää, että vaino oli yhä muuttunut julmemmaksi. Toistamiseen oli käytetty viekkautta ja annettu kolmen päivän kuluessa kaikkien protestanttien ilmoittaa itsensä. Mutta miten mahtoi ruhtinapiipsa säikähtää, kun 20,678 henkeä yhdellä kertaa ilmoitti luopumisensa katolisesta kirkosta! — „Suuri Jumala,“ huudahti Schaitberger, „kuinka suuren joukon sinä olet valinnut itsellesi kansastamme! Kuinka sinun kallis sanasi on kaisista vainoista huolimatta levinnyt kaikkialle ja kantanut runsaan sadon!“

KAHDEKSAS LUKU.

Apu hädässä.

Edellämainitut 3 itävaltalaista ratsurykmenttiä täyttivät maahan tultuaan kaikki pai-

kat, ottivat protestanttien asunnot haltuunsa ja kuluttivat maamiesten vaivalla ansaitun omaisuuden. Varakkaista ihmisistä tuli köyhiä kerjäläisiä. Vaino yhä koveni. Heikotkin raastettiin vuoteiltaan ja vietiin vankeuteen. Salzburgin vankila sullottiin niin täyteen noita onnettomia toisiinsa kiinni sidottuina, että heidän täytyi maata *päällekkäin*. Pelastaakseen kunniansa eräs nainen pakeni ahdistavia sotamiehiä hehkuvaan leipäuuniin ja paloi siellä. — Viimein kieltäytyivät prinssi Eugenin rykmentin protestanttiset sotamiehet tekemästä mitään väkivaltaa onnettomille uskontoverilleen. Jakoivatpa he ryöstetyn omaisuudenkin heidän kanssaan ja ottivat osaa heidän hartauskokouksiinsa, jonka tähden ruhtinaspiispan täytyi viimein vaihtaa tuo hänelle uppiniskainen rykmentti toiseen, teokopyhään katolilaiseen. Silloin evankeliset lähettivät 21-miehisen lähetystön keisarin luokse Wieniin. Mutta heidät pidätettiin matkalla puutteellisten passien ja sellaisen muka kapinallisuuden tähden ja palautettiin Salzburgiin, jossa heitä kohdeltiin julmasti kuten kapinoitsijoita ainakin. Turhaan muistuttivat evankeliset edustajat Regensburgin valtiopäivillä ruhtinaspiispan lähettiläitä laittomasta menettelystä Salzburgin evankelisia kohtaan. Keisarilta ei myöskään ollut apua toivottavissa. Siksi pyysivät evankeliset edusmiehet ruhtinaitten puuttumaan asiaan. Näistä ryhtyikin Preussin kuningas Fredrik Vilhelm I vilkkaalla uskonnollisella toimeliaisuudella heti ajamaan sorrettujen asiaa. Hän lähetti edustajalleen, vapaaherra von Dankelmann'ille, 23 p. lokakuuta 1731 päivätyn kirjeen, jossa

vaati tätä yhdessä toisten lähettilästen kanssa esittämään Salzburgin ruhtinaspiispalle sen uhkauksen, että evankelisissa maissa asuvia katolilaisia ruvetaan myös sortamaan, jollei hän lak-kautta evankelisten vainoa maassaan. Kaikki turhaan!

31 p. lokakuuta 1731 ilmestyi arkkipiispan julistus, jossa hän syytti evankelisia hartauskokouksien pitämisestä vastoin hänen kielloansa ja — vaikka väärin — kapinallisen liiton muodostamisesta katolisen opin hävittämiseksi sekä maansa ja hallitsijan halventamisesta, ja käski heidän sentähden lähtemään maasta pois. Yrjöpäivään asti seuraavana keväänä saivat he tosin vielä viipyä kotonaan, mutta sotamiehet, oikeudenpalvelijat ja katoliset papit kiduttivat heitä, niin että suuri osa jo keskellä kovaa talvea jätti isäinsä maan. Kun hätä kohosi korkeimmilleen, eivätkä vainotut tienneet, minne ohjata askeleensa, toimitti Herra avun. Preussin kuningas, syvän myötätunnon liikuttamana, vastasi kahdelle marraskuussa 1731 hänen luokseen Berliniin saapuneelle evankelisten lähettiläälle, että muutamia tuhansia hän kyllä voi ottaa vastaan, jos tahtovat hänen maahansa tulla, ja antaa heille armosta, rakkaudesta ja säälistä kodin, pellot ja niityt sekä kohtelee heitä kuin omia alamaisiaan. Tämän lupauksen hän myöskin uskollisesti piti. Vieläpä hän antoi jakaa Augsburgissa ja Hallessa olevien asiamiestensä kautta muuttaville matkarahaakin: miehille 5 groschenia,*) vaimoille ja tytöille 3 groschenia 9

*) 1 groscheni vähän yli 12 penniä Suomen rahassa.

pfenninkää,*) lapsille 2 groschenia 5 pfenninkää joka päiväksi. Asuntopaikaksi heille antoi hän Litthauenin maakunnan, joka oli ruton ja nälän tähden jäänyt melkein autioksi.

Niin lähti tuhansia lyhyen ajan kuluessa kauniista isänmaastaan. Huhtikuun 30 p:stä 1732 huhtikuun 15 p:ään 1733 kulki ainoastaan Berlinin kautta 14,728 pakolaista. Kun ensimmäinen joukko 29 p. huhtikuuta 1732 saapui järjestettynä kulkueena hengellisiä lauluja laulaen Potsdamiin, antoi kuningas, joka silloin oli siellä, johtaa heidät linnansa pihaan saadakseen tietoja heidän matkastaan. Ja kun matkakertomus miellytti kuningasta, antoi hän hovisaarnajansa ottaa myöskin selvää heidän uskonsa ja oppinsa laadusta. Muutamia hän tutki itsekin ja aivan hämmästyi heidän selvistä, pyhään Raamattuun perustuvista vastauksistaan. Niinpä kysyi hän eräältä 14 vuotiaalta pojalta, joka evankeliumin tähden oli jättänyt isänsä ja äitinsä, miten tämä saattoi niin tehdä. Poika vastasi raamatunlauseella: „Joka rakastaa isäänsä taikka äitiänsä enemmän kuin minua, hän ei ole minulle sovelias.“ Ja kun kuningas tiedusteli edelleen, miten hän nyt vanhemmista voitulla toimeen, vastasi poika heti: „Isä ja äiti saattaisivat hyljätä minut, mutta Herra ei hylkää.“ Kuningas sai pakolaisista hyvän käsityksen. Hän toimitti heille runsaasti lahjoja ja Berlinissä antoi hän jakaa heille suuren määrän kangasta vaatteiksi. Hyvästiä jättäessään

*) 1 pfenninki vähän yli 1 pennin Suomen rahassa.

sanoi hän: „Toivon teille hyvää vointia, lapseni; toivon teidän viihtyvän hyvin luonamme!“ 25 p:nä kesäkuuta samana vuonna tapasi kuningas metsästysretkellään toisen salzburgilaisen joukon Potsdamin ja Berlinin välisellä tiellä. Hän ratsasti matkamiesten luokse ja keskusteli heidän kanssaan, muun muassa myöskin siitä laulusta, jota he olivat kulkiessaan laulaneet. Sitte hän pyysi heitä veisaamaan erästä virttä, jonka hän nimitti; mutta kun he eivät tunteneet sitä, alotti kuningas kaikkein kummastukseksi itse mainitsemansa virren, johon he sitte vähitellen yhtyivät, astuen samalla kuninkaan ohi. Tämä huusi vielä jälkeen: „Jumalan haltuun!“

Näiden vilpittömäin, yksinkertaisesti uskovan ja lapsellisesti Jumalaan luottavain ihmisten matkustus laulaen ja Jumalaa palvellen tavalla oli voimallinen uskontodistus evankeliselle Saksanmaalle. Englannin kuninkaan alkuunpanosta koottiin heille kaikissa evankelisissa maissa kolehtia, joka tuotti 900,000 florinia.*) Kaikkialla Etelä- ja Pohjois-Saksassa riennettiin kilvan ottamaan tulokkaita vastaan ja valmistettiin yksityisille uusia koteja. Altmüklissä lähestyi muuan varakkaan porvarin poika erästä sievää, siivoa pakolaisjoukkoon kuuluvaa salzburgilaista tyttöä ja kysyi häneltä kainosti, miltä hänestä tuntui vieraassa maassa ja eikö hän tahtoisi ruveta palvelukseen hänen isälleen. Tyttö vastasi; „Maastanne pidän kyllä, ja jos tahdotte ottaa minut, niin koetan palvella teitä uskollisesti ja olla ahkera. Osaan hoitaa maata, lyp-

*) 1 florini noin 2 mk. 10 p. Suomen rahassa.

sää lehmiä ja niittää sekä kuivata heinää.“ Poika vei neidon kotiinsa ja pyysi isältään häntä vaimokseen. Kun tämä selvisi hämmästyksensä, minkä aiheutti pojan odottamaton pyyntö, ja kysyi tytön mieltä asiassa, vastasi hän: „Te teette minusta pilkkaa; poikanne pyysi minua palvelukseen, ja sillä tahdon ansaita leipäni.“ Mutta kun isä ja poika edelleen kehoittivat häntä suostumaan rehelliseen pyyntöönsä, otti hän viimein poveltaan 200 dukaattia sisältävän kukkaron, antoi sen sulhaselleen ja sanoi hänelle: „Minä tahdon pitää teitä kuin silmäterääni; tässä on myötäjaiseni.“

YHDEKSÄS LUKU.

Autuaallinen kuolema.

Schaitberger tyttärineen — palataksemme jälleen heihin — sai melkein joka päivä uusia tietoja maanmiehistään. Nürnbergin evankeliset asukkaat odottivat jännityksellä, milloin joku pakolaisjoukko saapuisi heidänkin luokseen. Yksi semmoinen olikin taas saapunut Baieriin. Siellä, varsinkin Kaufbeurenissä ja Memmingenissä, kohdeltiin heitä mitä sydämellisimmin. Riemuhuudoilla riensivät ihmiset matkalaisia vastaan ja saattoivat heidät ystävällisiin koteihinsa, missä kaikenlaisia virvoituksia oli jo ennakolta varattu.

Erotessa muuttui yhtymisen ilo itkuksi. Pakolaisten matkustus oli siten kaikissa evankelisissa maissa oikeaa riemukulkuu. — Kaikkialla, mihin he saapuivat, tiedustelivat he suurella kaipauksella entisen hengellisen isänsä Schaitbergerin lähetykskirjettä. Hän oli kyllä monta kertaa antanut Magdalenan kirjoittaa heille ja sulkenut heidät esirukouksiinsa, mutta hän oli jo liian vanha ja heikko mennäkseen itse heidän luokseen, saadaksensa puristaa heitä rintaansa vasten, kuten olisi mielellään tahtonut. Kerran oli taas Schaitbergerille saapunut sanoma, että myöskin arkkipiispan vuorimiehet olivat sanoneet itsensä irti työstä ja että yli 900 miestä ympäri maata, niistä osa Teffereggerin laaksosta, vaimoineen ja lapsineen olivat lähteneet maasta. Hammasta purren oli arkkipiispa katsellut heidän laivaanastumistaan, sillä silloin oli hänen maansa melkein autio. Haudan hiljaisuus vallitsi asukkaiden jättämissä seuduissa. Viljelemättömät pelot alkoivat kasvaa rikkaruohoa, itseksensä jäänyt karja harhaili alpeilla ja ennen niin tuottavat vuorikaivokset muuttuivat hyödyttömiksi.

Vähän tämän jälkeen levisi ympäri kaupunkia huhu, että seuraavina päivinä joutuisi viimeinen joukko salzburgilaisia Nürnbergiin matkallaan uuteen kotimaahansa; ja kohta kulki suusta suuhun: „He tulevat, he tulevat, salzburgilaiset ovat lähellä!“ Koko kaupunki joutui liikkeeseen, vanhat ja nuoret riensivät vastaan. Myöskin vanha Schaitberger Magdalenan johtamana astuskeli sauvansa varassa hitaasti ulos portista. Kaikki tervehtivät häntä ystävällisesti, toiset aivan äänekkäällä riemulla. Pian vyöryi-

vät virren „Jumala ompi linnamme“ mahtavat säveleet yli hiljaisen tienoon, kirkkojen kellot soivat ja laulaen lähestyi pakolaisten kulkue hitaasti. Kaikkialta huudettiin „salzburgilaiset veljet“ tervetulleiksi. Heidät saatettiin kauppartorille, missä Nürnbergin naiset alkoivat näppärästi ja rakastavasti vaatettaa köyhiä lapsia. Siellä olevan kaivon luona pestiin ne ja sinne levitettiin makuuvaatteita, ja kun yö saapui, oli jokaisella lepopaikka. Magdalenakin oli joutunut isänsä kanssa innostuneiden mukana torille salzburgilaisten uskonveljien sekaan. Ilo oli rajaton, kun vuorimiehet vielä kerran saivat nähdä Schaitbergeriä, josta he niin paljon olivat kertoneet lapsilleen ja lastensa lapsille, jonka ihannot laulut ja lohdutussanat olivat heitä niin usein tukeneet ja virkistäneet ja joka itse oli jo vuosia sitte ollut heille kristillisen marttyyrin ja Vapahtajan hurskaan todistajan loistava esikuva. Kaikki tunkeutuivat hänen ympärilleen, huutaen: „Isä Schaitberger, isä Schaitberger, siunaa meitä, siunaa meitäkin, me olemme kaikki sinun lapsiasi!“ Melkein sanatonna ilosta ja kiitollisuudesta levitti ukko kätensä joukon yli ja lausui ylimmäispapillisen siunauksen heille.

Silloin lähestyi kaksi kukoistavaa neitosta, jotka sanoivat, kädet ojennettuina häntä kohtaan: „Tässä on myöskin Teidän tyttärenne tyttäret Teffereggerin laaksosta; varmaan on äitimmekin täällä Teidän mukanne.“ — Magdalena katsoi tarkasti heitä silmiin. 20 vuotta oli kulunut siitä, kun hän oli heidät pieninä lapsina jättänyt, — ja nyt seisovat he hänen edessään täysissä voimissaan, silmät säteillen uskoa ja

rakkautta! Tämä oli liian suuri ilo; häntä huijasi, ja hän olisi kaatunut, joll'ei muutamat salzburgilaiset maanmiehensä olisi tukeneet häntä. „Totisesti, te olette minun rakkaat lapseni, ja teitä sain minä vielä nähdä, ennenkuin kuolen, — oi, mikä onni! — ja uskossakin yhtyneinä emme tarvitse enää koskaan erota.“ Isoisä asetti kätensä heidän pänsä päälle ja siunasi heitä äänettömänä ilosta. „Mutta missä on isä, missä on sisareni?“ kysyi Magdalena. — „Isä, oi, isämme, hän ei ole enää elossa; hän kuoli puoli vuotta sitten tapaturmaisesti kaivoksessa. Myöskin rakas tätimme, joka oli meille niin hyvä, vaipui hautaan vähää ennen lähtöämme. Hän aikoi myös seurata meitä, mutta hänen voimansa murtuivat, ja hän erosi uskossa Vapahtajaansa.“ —

Mutta sanokaa minulle toki, miten te, lapsukaiseni, olette kääntyneet evankeliseen uskoon?“ tiedusteli Magdalena. — „Se tapahtui Jumalan ihmeellisen johdatuksen kautta,“ vastasi vanhempi tytär Margareta. „Rakas äiti, isämme ja autuas tätimme kasvattivat meitä roomalais-katoliseen uskoon, ja entistä ankarammin siitä asti, kun sinä isoisän luo tultuasi omistit evankelisen opin. Kun kapusiinimunkki, isä Kristof, sai tiedon siitä, tuli hän tavattoman vihaisena isämme luokse ja vaati häntä pitämään meitä ja tätiämme tarkasti silmällä. Me kävimme kauvan aikaa säännöllisesti paavilaisten kirkossa. Tätimme muuttui, sitte kun hänen kihlattunsa, vaikka raskaalla sydämellä, teki isänsä pakoittavasta vaatimuksesta eron ja nai toisen, melkein raskasmieliseksi; mutta yöllä herättyämme näimme usein, miten hän otti salaisesta

säilöstä Raamatun tai jonkun evankelisen hartauskirjan ja luki sitä, usein kyyneleet silmissä. V. 1729 alkoi arkkipiispa Firmianin toimesta taas raskas vaino myöskin meidän hiljaisessa laakossa. Syntyi ihmeellinen liike. Useat, jotka siihen asti olivat olleet jyrkkiä katolilaisia, muuttuivat yht'äkkiä kaikkein hämmästykseksi evankeliumin opiin tunnustajiksi. Kun eräs matkue karkoitettuja vaelsi meidän kotiseudun läpi, ja naapurimme Rupert Anstek kivuloisen vaimonsa ja kolmen lapsensa kanssa katseli sitä, tuli hän niin liikuttetuksi, että hänkin kokosi tavaransa lähteäkseen mukaan. Mutta hänen vaimonsa pyysi häntä kyyneleet silmissä jäämään kotia, koska matkustaminen lasten kanssa olisi liian vaikeaa. Joukon mentyä tuli miesparka kovin surulliseksi. Hän etsi lapsiansa löytääkseen heidän seurastaan huojennusta. Mutta ne olivat ottaneet salaa vaatteensa ja muutamia leipäpaloja ja rientäneet joukon jälkeen. Se mursi isän sydämen kokonaan, ja hän sanoi vaimolleen: „Rakas vaimoni, lähtekäämme mekin!“ — „Lähdetään, mihin sinä tahdot,“ vastasi vaimo itkien, ja he kiiruhtivat Jumalan nimessä toisten mukaan. Monet katoliset olivat suurimmassa määrässä tyytymättömiä protestanttisten kanssa veljiensä häpeällisestä kohtelemisesta.“

Tultuansa kotiin kertoivat tytöt vielä paljo, muun muassa, että eräs Bartolomeus Herzog omisti 3,600 florinin arvoisen maatilan, jonka muuan pappi myötti 2,400 florinista, mutta antoi entiselle omistajalle ainoastaan 50 fl., josta vielä otti 5 fl. vaivainsa pakkioiksi. „Isämme, jota myöskin veljien kurjuus suuresti sääliitti,

sanoi meille vähää ennen äkillistä kuolemaansa: „Lapset, jos te vielä milloin näette äitiänne elossa, niin sanokaa hänelle sydämellisiä terveisiä minulta ja että minä olen antanut hänelle anteeksi hänen eroamisensa minusta.“ Tättiin vaikutti niinkään tuo yleinen herätys. Hän opetti meille Jumalan sanaa ja sanoi tahtovansa kuolla evankelisena kristittynä. Mielellään olisi hän tullut mukaamme, joll'ei voimat niin pian loppuneet. Hänen kuolemansa jälkeen olimme aivan orpoja, ja kun uusi pakolaisparvi taas kulki laaksojemme kautta, silloin teimme pikaisen päätöksen, kokosimme tavaramme ja läksimme mukaan. 30 ratsumiestä kiiruhti joukkomme jälkeen, piiritti sen ja vaati viipymättä palaamaan takaisin. Me polvistuimme valmistamaan itseämme kuolemaan. Sillä aikaa sotamiehet ampuivat vahingoittamatta kuitenkaan ketään, sillä he tahtoivat vaan peloittaa meitä. — Salzburgissa koetettiin meitä taas säikäyttää peräytymään. 300 evankelista vietiin yksitellen mustalla vaatteella verhoittuun huoneeseen, jonka lattia oli tahrattu verellä. Miekka oli huoneen pöydällä, jonka vieressä seisovivat teloittaja ja pappi. Molemmat panivat parhaan puhetautonsa liikkeelle kääntääkseen mieltä. Seuraavana aamuna varhain lauloi haudankaivaja ovemme takana pöyristyttäviä lauluja ja valitteli vahdille, ettei hän enää enätä kaivaa tarpeeksi hautoja. Linnoituksen päällikkö antoi vaatettaa puisia ihmisenkuvia, joilta teloittaja sitte meidän nähden katkoi päät. Kaikki oli vaan helvetillistä narripeliä meidän peloitukseksemme, jotta taipuisimme kääntymään takaisin. Me kuitenkin kestimme nuo koetukset ja saimme viimein jatkaa matkaamme.“

„Niin olemme, joskin monia vaivoja kärsittyämme, päässeet onnellisesti toisten kanssa tänne ja Jumalan armosta löytäneet teidän terveinä jälleen; ja nyt saanemme jäädäkin luoksenne.“

Syvästi liikutettuina puristivat isoisa ja äiti jälleenlöytämänsä lapset sydämilleen. Nyt oli heidän toivonsa ja aikaa sitte lepoonpäässeeseen Magdalenan äidin lohdullinen ennustus lopullisesti täyttynyt. Viime aikain suuret, joskin iloiset mielenliikutukset olivat vanhaan Schaitbergeriin vaikuttaneet niin heikontavasti, että hänen täytyi asettua vuoteelle. Hän tunsi loppunsa olevan lähellä. Erään unettoman yön jälkeen kutsui hän tyttärensä Magdalenan ja tämän lapset vuoteensa viereen ja puhui heille: „Minä tunnen kuoleman lähestyvän ja iloitsen siitä, sillä ikävöin päästä Vapahtajani luokse. Herra on tehnyt suuria minussa ja tahtoo nyt ottaa minut luokseen ikuiseen kotiinsa. Laulakaa minulle vielä virsi „Kun tullut on jo aikani,“ joka on Jumalan armon kautta niin monta kärsimyksissä ja kuolemassa lohduttanut, ja antakaa minun sitte viimeisen kerran teitä vielä suudella ja siunata.“ — He lauloivat kyynelten vallassa kuolevan mielivirren.

Veisun loputtua hän suuteli ja siunasi omiansa, kuten hurskas patriarkka, ja nautti sitte kiiruusti haetun evankelisen saarnaajan tarjoaman pyhän Ehtoollisen. Pian sen jälkeen sulkeutuivatkin nuo uskolliset silmät, ja hän pääsi Jumalan kansan lepoon 74 ikävuodellaan. — Hänen haudalleen kokoontui hartaasti osaaottaen melkein koko Nürnbergin väestö. Kun

hänen pakolaislaulunsa oli torvien säestyksellä laulettu, lausui pappi hautaan pyhän Raamatun sanat: „Autuas on se mies, joka kiusauksen kärsii; sillä koska hän koeteltu on, niin hänen pitää elämän kruunun saaman, jonka Herra on niille luvannut, jotka häntä rakastavat.“ Jaak. 1: 12. — — —

Tämän kertomuksen yhteydessä sopii mainita, että muutamia kymmeniä vuosia takaperin eräs katolilainen kreivitär Firmian, edellämäintun samannimisen arkkiepiispan jälkeläinen, ennen kuolemaansa lahjoitti, sovittaakseen niitä vääryyksiä, joita esi-isänsä harjoittivat evankelisia kohtaan, suuren rahasumman kotimaansa Itävallan hätäkärsiville evankelisille.

